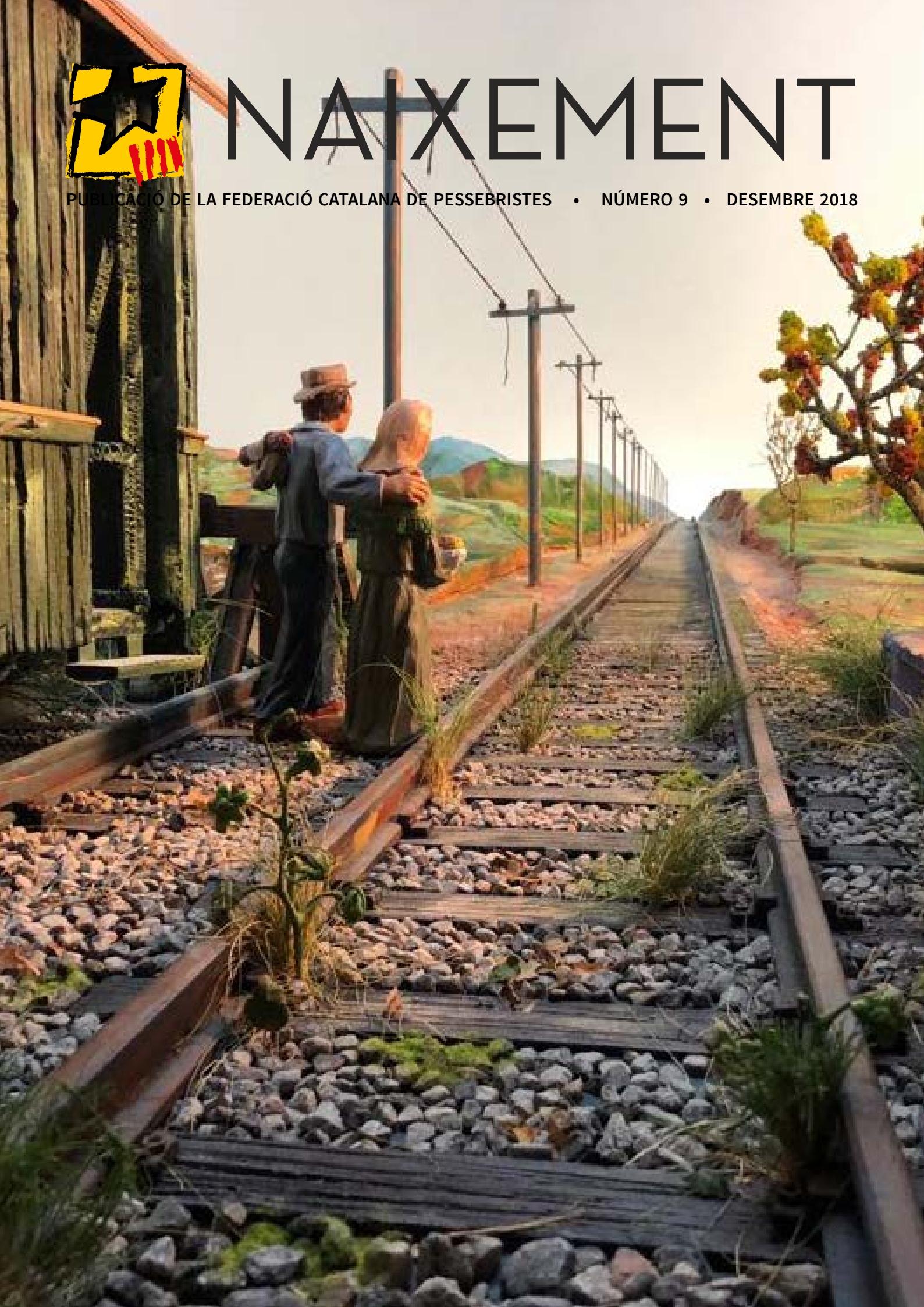

NAIXEMENT

PUBLICACIÓ DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE PESSEBRISTES • NÚMERO 9 • DESEMBRE 2018

NAIXEMENT. Número 9, desembre 2018

Publicació de la Federació Catalana de Pessebristes

Dipòsit legal: B-45.695-2010

Edita: Federació Catalana de Pessebristes

Carrer dels Lledó, 11, 2n – 08002 Barcelona

e-mail: catpessebres@gmail.com– www.pessebrescat.cat

Direcció: Núria Garcia i Múrcia

Equip editorial: Albert Català, Francesc Villegas, Ramon Albornà, Carles Tarragó, Jordi

Pujol, Ismael Porta i Pere Padró

Correcció de textos: Núria Garcia i Múrcia

Maquetació i impressió: Gràfiques Sprinter, Sarrià de Ter

Imatge de la portada: Fugida de Josep Font i Furnols

Prohibida la reproducció total o parcial de qualsevol article i/o fotografia sense l'autorització expressa de la Federació Catalana de Pessebristes

La FCP no es fa responsable de les opinions que hi puguin aparèixer.

Amb el suport:

Entitats amb les que col·laborem:

EDITORIAL

Federació Catalana de Pessebristes

Benvinguts al nostre Naixement núm. 9 que ens convida a entrar-hi amb aquesta Fugida d'en Josep Font, pessebrista osonenc, que vam descobrir el darrer Nadal a Sant Pere de Torelló. Hi veiem una parella que fuig seguint les vies del tren, tot recreant una situació que ben bé podria estar passant avui en algun indret,.. Els colors, la llum i la profunditat ens arrossegueu dins del quadre i ens transporten al nostre imaginari particular.

En aquest número trobarem articles diversos com: La **salutació** de l'Honorable Consellera, Laura Borràs; l'entrevista a les **Germanes COLOMER. Suro, plàstic, fang** d'en Ramon Albornà i la Núria Garcia; **EL CANT DELS OCELLS, UNA CANÇÓ DE NADAL**, una nova col·laboració de la Dra. Glòria Ballús i Casòliva, la **HISTÒRIA del MUSEO DE BELENES DE MOLLINA** d'Antonio Bernal, l'article de Miquel Marzal i Ortiz, Bibliotecari de la Biblioteca Víctor Balaguer, sobre **MANUEL MUNS I EL PESSEBRE QUE VA MODELAR A SITGES**; l'apunt sobre el romànic de l'amic Francesc Villegas, **UN PESSEBRE ROMÀNIC EN EL CLAUSTRE DE SANTA MARIA DE L'ESTANY**.

A les pàgines centrals, com és habitual, **EL RETALLABLE** a càrrec de la Gemma Mercadé del Vendrell. També un article sobre el **Museu del Pessebre de Catalunya**, a càrrec de l'Ismael Porta. I un resum de totes les notícies importants relacionades amb la Federació o amb el pessebrisme en general.

Ha estat aquest un any intens en molts sentits. Són temps d'esperança i, ahora, incerts. Tenir un Conseller de Cultura exiliat segurament no ens hauria mai passat pel cap. Manifestem el nostre rebuig a aquesta situació anòmala i pròpia de règims totalitaris i esperem que ben aviat es resolgui aquesta injustícia.

Des d'aquí desitgem que us agradi aquest **nou Naixement** que us hem preparat i que passeu un bon Nadal amb els vostres i, per descomptat, amb un bon pessebre!

SUMARI

Editorial <i>Federació Catalana de Pessebristes</i>	3
Salutació del President <i>Albert Català i Pou</i>	4
Salutació de Consellera <i>Laura Borràs i Castanyer</i>	5
Germans Colomer. Suro, plàstic, fang <i>Ramon Albornà i Rovira</i> <i>Núria Garcia i Múrcia</i>	6
El Cant dels Ocells, una cançó de Nadal <i>Glòria Ballús i Casòliva, Dra. en musicologia</i>	11
Història del Museo de Belenes de Mollina <i>Antonio Bernal González</i>	16
El Retallable <i>Gemma Mercadé i Sancho</i>	20
Manuel Muns i el Pessebre que va modelar a Sitges <i>Miquel Marzal i Ortiz, Bibliotecari de la Biblioteca</i> <i>Víctor Balaguer i membre del Grup</i> <i>Pessebrista de Sitges</i>	22
Un Pessebre Romànic en el Claustre de Santa Maria de l'Estany <i>Francesc Villegas i Martínez</i>	28
Museu del Pessebre de Catalunya <i>Ismael Porta i Balanyà</i>	30
Coses que han passat	36
L'autor de la portada <i>Josep Font i Furnols</i>	39

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

Estem a les portes de Nadal. Les 67 associacions que actualment formen part de la Federació Catalana multipliquen els actes, exposicions, és un no parar. És l'època de l'any en què el Pessebrisme associatiu es reivindica com a garant d'aquesta tradició i cultura popular que ajudem a mantenir viva.

Enguany, seguim el mateix ritme frenètic. Més de 110 exposicions de Pessebres repartides per tot Catalunya i Balears, la Biennal que es celebrarà a Vilanova -amb muntatges de gran format-, una mostra de Fragments en coordinació amb l'associació de Ciutat Vella de Barcelona, la inauguració definitiva de tres de les 4 plantes del Museu del Pessebre de Montblanc, on hi han col·laborat entre la planta baixa i els calvaris unes 40 associacions, els Pessebres que les associacions de Tarragona i Matadepera muntaran a Montserrat i Núria, l'edició del llibre dels Germans Castells... i finalment la Nit del Pessebre.

Aturem-nos a la nit del Pessebre. Serà el dia 29 desembre. Pretenem que aquest dia sigui especial. Totes les associacions de Pessebres obrint les exposicions fins la 1 de la matinada i realitzant concerts, sopars populars, activitats diverses a les exposicions, sens dubte –segur-, serà una nit apassionant, diferent.

Us demano que participeu en tots aquests actes i tots els altres que organitzem durant l'any, el Dia de l'Associacionisme, la Trobada, el Som Cultura a Barcelona, tot ocasions per a veure'ns, intercanviar impressions i gaudir del què ens apassiona a tots, EL PESSEBRISME

Enguany i conjuntament amb l'Associació de Pessebristes de Barcelona, l'associació de Guipúscoa, la Federación Española de Belenistas i la Federació Internacional (UN-FOE-PRAE) hem iniciat el camí perquè el Pessebrisme sigui declarat Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la Unesco. Hi treballarem intensament per aconseguir-ho. Pensem que després de quasi 800 anys de tradició ens ho mereixem.

Quan tingueu a les mans aquesta revista ja serà Nadal. Època de reflexió. Pels Pessebristes els millors dies de l'any. Aproveu-los. Viviu-los apassionadament!!! Aquesta revista ens hi pot ajudar.

En nom de la junta, us desitjo un Bon Nadal i un pròsper 2019.

Albert Català i Pou

President de la Federació Catalana de Pessebristes

SALUTACIÓ DE LA CONSELLERA DE CULTURA

ARA QUE L'ANY S'ACABA

*Invoco els dies clars, ara que sé
que me'n desposseeix el temps.
No em vull
subjecte a cap designi que no pugui
sotmetre al ritme encès de les paraules.*

*A poc a poc, desfaig els rulls del vent.
La font degota lenta i m'acompassa
la mirada i la veu.*

*Tot se'n revela nou, però l'espera
m'adorm les mans. Només els ulls completen
el cicle tants de cops iniciat
i abandonat.
Propòsits?
Quins propòsits?*

He volgut començar recordant uns versos sobre el Nadal del poeta Miquel Martí i Pol, de qui vam commemorar, l'11 de novembre passat, els 15 anys de la seva mort. La de Martí i Pol ha estat una de les veus creatives més populars i més llegides de la nostra literatura. El 'poeta del poble', n'han dit. Em commou especialment citar-lo en el marc d'aquesta salutació inclosa en la publicació Naixement que feu a mans dels membres de la Federació Catalana de Pessebristes.

Em fan notar els companys de la Federació que, any rere any, és costum incloure en la vostra revista una benvinguda signada pel titular de la conselleria de Cultura. L'any passat aquesta tradició es va veure alterada per una situació de greu excepcionalitat que, malauradament i incomprensible, encara vivim. Vull posar en valor la necessitat d'aproximar, més que mai, política i ciutadania; cultura i societat; en definitiva, anhel i vida.

El Nadal apel·la al millor de nosaltres, a la solidaritat, l'empatia, la família. També a la tendresa i a un recolliment que s'endevina còmplice per festiu, per viscut d'una manera col·lectiva.

Reconec en el pessebrisme tots aquests valors, i encara alguns més com la voluntat de transmissió i pervivència d'una tradició viva i vàlida per ser d'utilitat i gaudi per als qui la practiquen. També hi sé una realitat que, des de l'expertesa i el coneixement, apel·la a la creativitat i al fet de reforçar els nostres vincles identitaris, culturals i comunitaris.

Gràcies per la feina que feu i per voler-la compartir d'una manera tan generosa i participativa. I que, com deia Martí i Pol en l'encapçalament del seu poema, invoquem, plegats, els dies clars que estic segura que ben aviat arribaran.

Que tingueu un Nadal i un excel·lent 2019!

Laura Borràs i Castanyer

Consellera de Cultura

Germans Colomer. Suro, plàstic, fang

*Ramon Albornà i Rovira
Núria Garcia i Múrcia*

Si parlem dels Germans Colomer, de ben segur molts pessebristes identifiquen ràpidament en el seu imaginari la parada de la Fira de Santa Llúcia a l'Avinguda de la Catedral de Barcelona, amb les imatges de les seves construccions de suro i les figures de pessebre. Dissortadament, aquest passat Nadal vam tenir la notícia que la seva activitat professional ha arribat al final d'un intens camí.

Com no podia ser d'altra manera, creiem que és indispensable deixar testimoni de la seva aportació al pessebre. N'hem estat parlant amb la Rosa i la Maria Carme, en una xerrada distesa al que ha estat el taller familiar, una tarda amena però sens dubte amb un punt agredolç: satisfacció per la feina feta i alhora tristesa pel que suposa posar fi a la seva trajectòria professional.

Els inicis del taller familiar

L'activitat professional en el món del pessebre de Germans Colomer té els seus inicis amb els pares de la Rosa, la Maria Carme i el Jaume, el seu germà gran que va morir fa poc més d'un any. En Pere Colomer i la Maria Varela van posar les bases del negoci familiar, basat en les casetes i complements de suro. Abans de la guerra en Pere Colomer ja

havia començat a vendre alguna de les seves creacions, anant a les diverses fires que hi havia en aquells moments a Barcelona. Era el complement a la seva feina als molls, que li servia per poder-se comprar un vestit. Van ser els inicis d'un taller artesà, convertit en la font de sosteniment de la família, i en el qual es van anar incorporant el seus tres fills, encara adolescents.

Els seus canals creatius: suro, plàstic i fang

Al llarg d'aquests més de vuitanta anys, podem dir que hi ha tres materials que han definit el treball de la família Colomer: el suro, el plàstic i el fang. El suro va ser el primer element amb el que van treballar i que, en aquest cas, no han deixat de treballar en tots aquests anys. El seu pare va començar a fer les primeres cases i complements de suro per als pessebres, amb una producció que amb el temps també van anar venent a diferents comerços i majoristes a Barcelona i arreu de l'Estat.

De mica en mica, aquestes petites casetes i complements es van anar convertint en autèntiques obres de qualitat, sobretot de la mà de la Rosa i la Maria Carme, amb la creació de petits poblets

i de petites masies amb un gran detallisme. Creacions que van començar al marge de la tasca del taller familiar: “això no era feina, ho fèiem a casa els caps de setmana”.

A finals dels anys cinquanta el mercat de les joguines viu l'eclosió de les figuretes de plàstic, bàsicament amb els indis i soldats, creacions de diverses cases comercials, i que van tenir una gran acollida per part dels més petits. Això va portar a la família Colomer a fer una aposta per incorporar el plàstic a les figures de pessebre

i complements. No van ser els únics que van fer aquets pas, però si que hem de destacar-ne l'originalitat de la seva col·lecció de 10 centímetres, que va ser dissenyada expressament per en Daniel José Ursueguia, reconegut escultor en l'àmbit pessebrístic, que en va fer els originals de fang i els corresponents motlles de guix, a partir dels quals es farien els motlles de bronze necessaris per fer les còpies en plàstic. Va ser una proposta exitosa, que en el seu cas es caracteritzava també per la qualitat en els acabats de les figures i en el pintat. Durant

anys els naixements i anunciats, junt amb casetes, palmeres, ponts i altres elements van ser el principal producte del taller, servint el producte per a diverses botigues i majoristes del pessebre. Tanmateix, tenen clar el moment en què aquest model de negoci, basat en el plàstic, va tenir els dies comptats, i és l'entrada al nostre mercat de la producció de figures de manufactura xinesa.

Tot i ser totalment autodidactes, les germanes Colomer es consideren molt inquietes i amb ganes d'experimentar i fer coses noves, i potser la crisi del plàstic no va ser més que l'empenta necessària per donar una nova perspectiva a la seva vena creativa, la qual ja havien posat de manifest amb les construccions de suro. En els darrers quinze anys han dedicat esforços i il·lusions al fang, despertant la seva passió pel modelatge, una disciplina que hores d'ara diuen que els hauria agradat estudiar. El seu germà Jaume havia fet les primeres figures, però sens dubte han estat elles dues les que han fet realitat una producció de figures força interessant i que també ha estat reclam per a molts pessebristes.

Figures que han estat molt apreciades a Catalunya, amb la venda directa a la Fira i al seu taller, però que també han arribat al pessebrisme espanyol i internacional, especialment a Itàlia i Alemanya. Com molts altres artesans del fang, han combinat les creacions de la seva pròpia inspiració, amb el modelatge de figures per encàrrec, a partir

d'esbossos i làmines que els clients els anaven portant per fer-los unes figures “a mida”.

Estan satisfetes de tot el que han fet, però especialment de les seves figures, tot i que elles mateixes verbalitzen que el fang “les va agafar massa tard”. La seva obra, discreta però de qualitat, deixa petjada en el món del

pessebrisme, amb un estil propi, sens dubte.

A part de col·leccions particulars, la seva obra és present en els fons de figures de moltes associacions pessebristes i, cal fer-ne referència, també als museus del pessebre de Montblanc i de Mollina.

La Fira de Santa Llúcia

Parlar de la família Colomer suposa, ineludiblement, parlar també de la Fira de Santa Llúcia, la seva segona casa. En certa manera ha estat la seva vida -les dues germanes manifesten haver-hi anat durant més de setanta anys- d'haver-la viscut i d'haver-la gaudit. Al seu àlbum familiar no hi falten les fotografies a la parada on elles hi surten amb només set o vuit anys.

La seva presència a la Fira també ha estat tota una evolució, des de la participació a les diferents fires que es feien a la Ciutat, abans de conèixer la Fira de Santa Llúcia

en un format únic al davant de la Catedral, passant per tenir fins a tres parades disperses que atenien cada un dels tres germans, fins a acabar amb l'única parada familiar dels darrers anys. Fins aquest passat Nadal.

Parlem de records, i d'una Fira on hi havia diversos artesans, la majoria de caire familiar, que venien els seus propis productes per al pessebre. Una situació que ara, amb la seva jubilació, suposa gairebé el final de tot aquest estil de negoci, constatant una manca de relleu significativa i preocupant per al pessebrisme. Si parlem de figures de pessebre en particular,

ja són poques les parades que a partir d'aquest Nadal s'hi podran trobar on siguin els mateixos artesans els qui vinguin les seves creacions.

És precisament en aquest punt on, malauradament i una vegada més, es posa de manifest la manca de relleu generacional, no tan sols en la presència a la Fira dels propis creadors, sinó també quant a l'aparició de nous artesans que es dediquin a l'elaboració de les seves pròpies figures.

Pessebristes complets

No volem acabar, però, sense reflectir aquesta vena creativa -i podem dir que transversal en el món del pessebrisme- dels germans Colomer. També van tenir el seu moment per als diorames, i recorden com tots tres germans van fer un curset amb l'Agustí Térmens.

Era la primera vegada que tocaven el guix, i no els va desagradar, testimoni en tenim en una petita col·lecció de diorames que es podia veure al seu taller i que han decidit donar al museu de Mollina.

Testimoni pessebrista és també el record d'un any en què l'Associació de Pessebristes de Barcelona els va demanar de fer el pessebre de la Generalitat, on van aportar per aquesta ocasió especial una construcció feta amb suro.

Parlar dels diorames, ens porta a donar un tomb pel que ha estat el taller, que ara han de deixar, on encara hi ha les prestatgeries amb les caixes per a les figures, les màquines per fer la injecció de les peces de plàstic, alguns motlles de bronze... i buits, espais que ja no veuran més la creació de figures i construccions.

Mirades a un taller pràcticament buit i ulls vidriosos... Acabem, convençuts de dedicar-los aquest article, merescut, i en la confiança de transmetre bé la seva vivència, i amb els millors desitjos personals per a la Rosa i la Maria Carme.

El cant dels ocells, una cançó de Nadal

Glòria Ballús i Casòliva

Doctora en Musicologia

El cant dels ocells és una melodia anònima de 14 compassos en tonalitat menor —que li dona un caire de música antiga—, en compàs binari i amb un text poètic format per 15 estrofes. També se l'anomena “Al veure despuntar” pel seu incipit literari.

És una melodia alegre, malgrat que musicalment té un caràcter melangiós. Per la seva estructura rítmica és una cançó de bressol, però es coneix com a cançó de Nadal o nadala pel seu text, que expressa el què diuen una trentena d'ocells quan parlen del naixement de Jesús, remarcant que “Jesús és nat per treure'ns del pecat i dar-nos alegria”, i amb referències a la Mare de Déu, quan per exemple diu que el gronxen “els braços de Maria”.

Les diferents estrofes anomenen els ocells que són presents en l'esdeveniment —alguns potser no massa coneguts— del nostre país: els ocellets, l'àliga imperial, el pardal, el verdum, el lluer, el passerell, el tord, el rossinyol, la cotxa, el bitxac, el manyac, el canari, el cotolius, el merlot, l'estiverol, el francolí, la puput, la tórtora, el colom, els pigots, els borroners, la guatlla, el cucut, la perdiu, la garsa, la griva, el gaig, la cadernera, el pinsà, el xot, el mussol, el gamarús i el duc.

Cal tenir en compte que una de les característiques d'aquesta nadala,

1.-“Cant dels aucells” al Cançoner Popular d'Aureli Capmany

i d'altres de similars, és l'evocació o record del què diu la tradició: miraculosament, les bèsties podien parlar la nit de Nadal.

Versions de la cançó

És una cançó molt antiga que es troba en nombrosos cançoners, obra de folkloristes que l'han recol·lectat, i de la qual se n'han fet nombroses versions, harmonitzacions i adaptacions per a corals, per solistes, amb acompanyament instrumentals o, senzillament, amb un sol instrument. També se n'han fet nombrosos enregistraments, sent molt interpretada en concerts durant el cicle nadalenc.

Curiosament, no totes les cançons que porten el títol d'El cant dels ocells o Lo cant dels aucells —en cançoners antics—, i el mateix text tenen la melodia que coneixem.

La que s'ha fet majoritàriament popular, la trobem publicada pel poeta i Mestre en Gai Saber, Joan Maria Guasch Miró (*1878; †1961), en Cançons populars catalanes col·leccionades per en Joan Guasch amb un pròleg de Sebastià Farnés (Barcelona, Univers Musical, 1901, Quadern III, 6); i per Joan Llongueras i Badia (*1880; †1953), músic i educador musical, que la inclou en el seu Cançoner popular de Nadal (Emporium-Foment de Pietat, 1931).

Per altra banda, un dels primers recol·lectors, l'escriptor Francesc Pelagi Briz i Fernández (*1839; †1889), anota una melodia diferent en el volum 4 de Cansons de la terra. Cants populars catalans, agrupades en cinc volums (1866-1884).

Un altre exemple d'aquesta diversitat la donen les dues versions recollides per Aureli Capmany i per Joaquim Pecanins. Aureli Capmany i Farrés (*1868;

2. “Lo Cant dels aucells” al Cançoner Popular d'Aureli Capmany

†1954), folklorista, activista i impulsor de la cultura catalana, que estudià els costums catalans, especialment les rondalles, les cançons i les danses populars —que enguany es commemora el 150è aniversari del seu naixement—; en el seu Cançoner Popular (1901-1913) —editat en fascicles—, anota dues cançons: la primera amb el títol Lo cant dels Aucells (n. 1) la melodia i el text que coneixem, i la segona, Cant dels aucells (n. 4) amb una altra melodia que es cantava a principis del segle XVIII, amb un text que fa referència a l'arribada

del rei Carles III amb vaixell, quan va desembarcar a Barcelona.

Joaquim Pecanins i Fàbregas (*1883; †1948), director, folklorista i compositor, també va recopilar i transcriure dues versions, la que s'ha popularitzat i una altra recollida a Prats de Lluçanès, que forma part de l'Aplec de Cançons, que guanyà el Premi que oferia el Centre Excursionista de Catalunya en la “Festa de la Música Catalana” (1905). Posteriorment va ser publicada en el Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca del Bages (1918).

3. Cançons Populars catalanes, de Joan Guasch (1901)

Com a mostra de les principals harmonitzacions que han realitzat diferents compositors, en remarquen les més representatives.

De les primeres en el temps és la de Lluís Millet i Pagès (*1867; †1941), fundador i director de l'Orfeó Català. Va escriure una harmonització per a una sola veu i piano, i una altra de coral per a solo i cor d'homes que la va estrenar l'Orfeó La Unió Vilomarenca (1886-1936), del Pont de Vilomara (Bages), per la Festa de Sant Esteve (26.12.1914),

dirigida per Josep Serra Sallent (editada per Iberia Musical). La melodia El cant dels ocells, junt amb altres cançons, formà part de la conferència que va pronunciar a la sala Mozart de Barcelona (19.12.1917), organitzada per la Junta de Dames de Barcelona, que varen interpretar, com a exemples musicals, diversos cantaires de l'Orfeó Català, sota la direcció del seu subdirector Francesc Pujol Pons (1878; †1945), musicòleg i compositor.

El compositor, organista i pianista Francesc Civil i Castellví (*1895; †1990), va escriure una harmonització a veus blanques amb acompanyament d'orquestra simfònica, a petició del pare Ireneu Segarra, per a l'Escolania de Montserrat, que l'estrenà en un concert al Palau de la Música Catalana de Barcelona, amb l'Orquestra de Barcelona (1962).

Són interessants també les harmonitzacions del musicòleg i compositor Miquel Querol i Gavalrà (*1912; †2002) a quatre veus (Clivis, 1972); la de Josep Subirà i Puig (*1882; †1980) escriptor, musicògraf i compositor, dins de Cançons populars catalanes (Millà, 1990); la

3. Versió recollida per Joaquim Pecanins, pròpia de Prats de Lluçanès, publicada en el Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages (1918).

6. El cant dels aucells, en el cançoner Cansons de la terra, de F.P. Briz.

de Francesc Vila i Ginfrer (*1922; †2011), compositor i director coral, va escriure una harmonització per a cor mixt (FCEC-155) i un altre amb acompanyament de violí, flauta, guitarra, piano i baix (Barcelona Dinsic); la de Modest Martín Moreno (*1956) per a orgue; i, la més propera en el temps, la del compositor Joaquim Homs i Oller (*1906; †2003), a quatre veus (FCEC 117).

Una altra versió instrumental significativa és la de Josep Maria Ventura i Casas “Pep Ventura” (*1817; †1975), músic i compositor que reformà la cobla i consolidà la sardana llarga, que va escriure una sardana per a tenora i orquestra de corda i, una altra versió, per a cobla sobre el tema de “El cant dels ocells”.

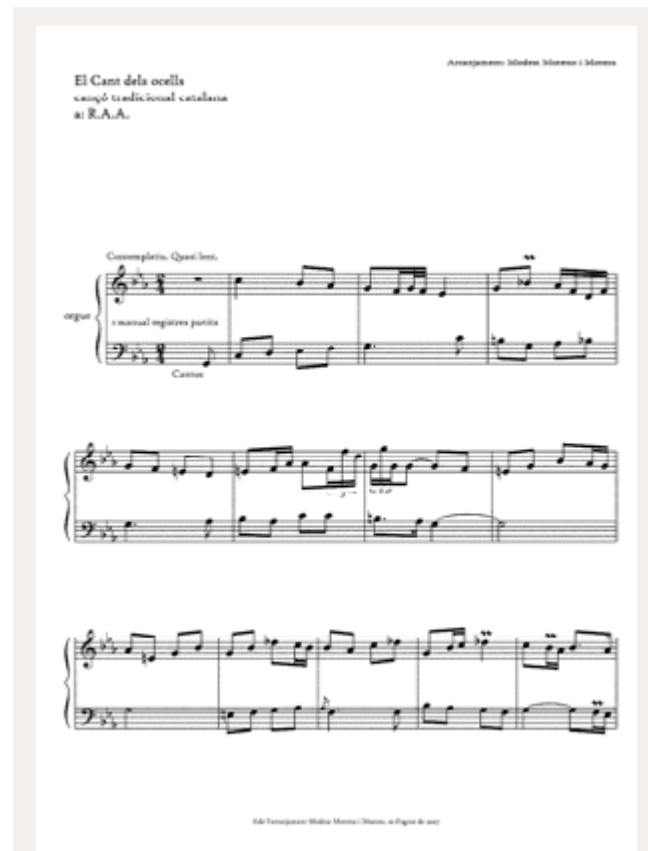
Com a mostra de la popularitat de la melodia i que també era

interpretada a l'església, en el cicle nadalenc, al menys des de segle XIX, és la versió d'El cant dels ocells que es troba dins el “Glòria” Missa pastoral de quinto tono para las Fiestas de Navidad, de l'Arxiu Musical de la col·legiata de Sant Joan de les Abadesses —d'autor anònim— (quadern numero 41), juntament amb les cançons populars La Mare de Déu quan era xiqueta i El Noi de la Mare. Es tracta d'un exemple del què s'anomena “llibertats d'orgue” que era la pràctica de la improvisació sobre cançons i danses populars o les “músiques de moda” del moment, que els organistes tocaven en les esglésies durant el cicle nadalenc, doncs en aquests dies hi havia més permissivitat per les obres organístiques.

Com un exemple de les versions estrangeres podem remarcar la d'Henry Leck i Martin Ellis per a

flauta, violoncel i piano, amb el títol “Song of the birds” (dedicated to singers of the Kingsway Children's Choral Festival, Barcelona 2012); la d'Andrew Bolt que, sobre la cançó, va escriure un tema amb 6 variacions, per a quintet i per a orquestra; i la de la compositora francesa Graciane Finzi (*1945) Teme amb variations sobre El cant dels ocells, per a quatre violoncels, que va dedicar a Pau Casals.

No podem oblidar una interpretació amb fort simbolisme: El cant dels ocells que cantà la soprano Victòria dels Àngels amb el violoncel·lista Gerard Claret i l'orquestra simfònica de Barcelona, dirigida per Luis Antonio García Navarro, com a comiat de la “flama olímpica” —que s'anava apagant— (09.08.1992), a l'Estadi Olímpic de Montjuïc, en la cerimònia de clausura del Jocs Olímpics de Barcelona.

5. Versió per a orgue de Modest Martín Moreno

La versió de Pau Casals

De les moltes versions i harmonitzacions existents, és especialment destacable i coneguda la de Pau Casals i Defilló (*1876; †1973), un dels millors violoncel·listes de tots els temps, que va tocar amb un arranjament propi per a violoncel i piano en un concert a la Casa Blanca, en presència del president John Fitzgerald Kennedy (13.11.1961), que el va convidar personalment. La interpretació al piano va anar a càrrec de Mieczyslaw Horszowski. També hi va assistir el Governador de Puerto Rico, Luis Muñoz Marín, país on residia Casals.

Per primera vegada, Pau Casals la va interpretar en l'homenatge que li tributà l'Ajuntament de Prada (1941). La tornà a tocar en l'acte de lliurament de la Medalla de la Pau que li va atorgar l'Assemblea General de les Nacions Unides pel

seu activisme en defensa de la pau, la llibertat i els drets humans (24.10.1971) a la seva seu, a Nova York. En aquell acte Pau Casals va dirigir la seva composició: l'Himne de les Nacions Unides, amb text del poeta W.H. Auden, escrita per encàrrec de U Thant, secretari general de la ONU. En el seu discurs Pau Casals va agrair la distinció i referint-se a la cançó El cant dels ocells va dir:

“Fa molts anys que no toco el violoncel en públic, però crec que he de fer-ho en aquesta ocasió. Vaig a tocar una melodia del folklore català: El cant dels ocells. Els ocells, quan són al cel, van cantant: “Peace, Peace, Peace” (pau, pau, pau) i és una melodia que Bach, Beethoven i tots els grans haurien admirat i estimat. I, a més, neix de l'ànima del meu poble, Catalunya”.

Com a Himne de pau

La interpretació d'aquesta cançó popular catalana, que Pau Casals repetí molt sovint, es va convertir en una “icona” de pau, en un Himne de pau, en un símbol mundial de lluita per a la llibertat. Per això, molt sovint, es toca arreu del món en cerimònies funeràries i, especialment, en moments de dolor o en esdeveniments commemoratius de desgràcies. Hem d'agraciar a Pau Casals la significativa difusió que va fer de la cançó El cant dels ocells en els seus concerts. Per això, sovint se li atribueix, però ell no n'és l'autor.

La cançó El cant dels ocells és un dels majors símbols musicals del nostre patrimoni català, per això hem de reivindicar que cada vegada que s'interpreti, encara que sigui com a “himne de pau”, arreu del món, es digui expressament que “és una cançó popular catalana”.

Història del Museo de Belenes de Molina

Antonio Bernal González

L'Antonio Díaz Rubio i l'Ana Caballero Mesa són uns empresaris de Granada i Molina (Màlaga) que, des de sempre, van voler tenir un pessebre a casa, ampliar-lo cada any i voltar per Nadal a visitar els pessebres d'Andalusia, Madrid, etc. Sense ser Pessebristes practicants sentien un interès

no del tot desenvolupat envers el pessebre, les seves figures, les construccions i la forma de presentar-los, tant popular com artística.

Ja fa gairebé 12 anys que l'Antonio i l'Ana es van presentar a casa de l'Antonio Bernal, d'Arcos de la Frontera, per visitar

el seu sòtan on hi té una bona exposició de pessebres. En el transcurs de la visita, l'Antonio Díaz fa una pregunta que és la clau del desenvolupament del projecte de què parlem: "els Pessebristes que no tenen cap lloc com aquest per guardar les seves obres, què en fan dels pessebres que fan cada any?". La resposta el va deixar pensant perquè no li va semblar bé que obres d'art com les que a vegades aconseguim fer els pessebristes es destruïssin perquè no hi hagi lloc per guardar-les.

Quan l'Antonio i l'Ana decideixen de tirar endavant el projecte, és a dir, guardar totes les obres que mereixin ésser conservades, creen la Fundación Díaz Caballero de

la que Antonio Bernal i la seva muller són Patrons honorífics i, plegats, comencen a viatjar per tota Espanya i països del voltant (Itàlia, Àustria, Alemanya) per aprendre'n, conèixer pessebristes i les seves obres, escultors, artesans i tot el teixit humà, artesanal i artístic del món pessebrista.

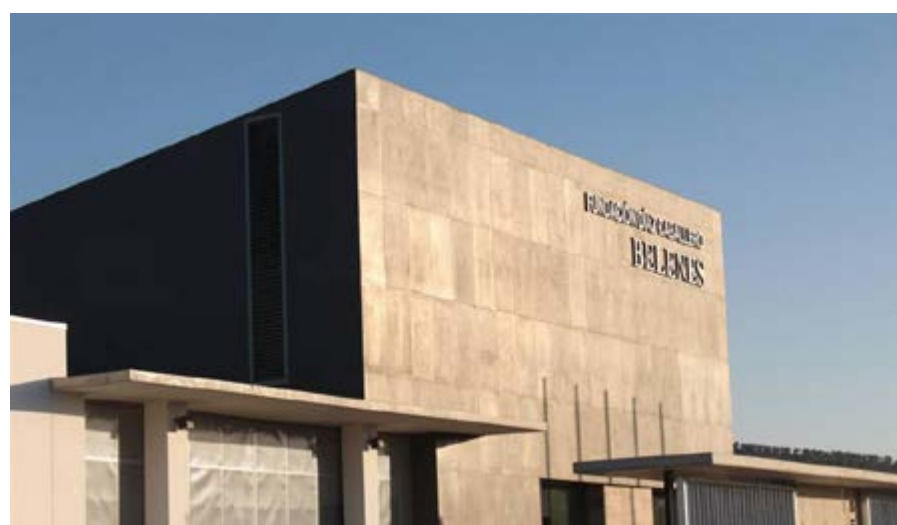
L'Antonio i l'Ana tenen diverses finques d'oliveres a Molina – població on va néixer l'Antonio – i en una d'elles –la finca La Capilla– han reconstruït el cortijo familiar, amb instal·lacions que

molts Pessebristes d'Espanya i de l'estranger coneixen per haver-hi estat un o més dies visitant la col·lecció de figures i diorames que, durant aquests darrers anys, s'han anat emmagatzemant tot esperant la construcció de l'edifici que volia fer al terreny del costat.

Durant més de cinc anys es van presentar fins a quatre projectes de construcció del Museu i, per una o altra raó, o bé la Junta de Andalusia o l'Ajuntament, no van rebre l'autorització corresponent.

Atesa la impossibilitat de construir el Museu en terrenys de la seva propietat, varen decidir adquirir unes parcel·les en un polígon industrial situat a l'entrada de Molina, tocant a l'A-92, just a la sortida 138.

Sobre una parcel·la de 8500 m2 es construeix un espai expositiu de 3500 m2 dividit en sales de diferents dimensions, construïdes al voltant d'un rebedor central, sala d'actes i botiga-restaurant, així com vivendes per a guardes i

Pessebristes que necessitin estar-s'hi uns dies per a fer els muntatges. Els sòtans, de 2500 m2, allotgen magatzems per a pessebres i figures, tallers, garatge, serveis, sala de reunions i biblioteca.

Autors de tot l'estat espanyol i d'Itàlia (els països amb més implantació del pessebre) han fet estada a Mollina muntant els diorames que havien donat i que prèviament ja havien estat

recollits i emmagatzemats per la Fundació.

En el Museu hi ha exposats 22 pessebres de mida gran i mitjana, repartits en 3 sales grans, 3 pessebres

monumentals que ocupen 3 sales més: Monte Sacro de José Luis Mayo – Pessebre cova d'Antonio Bernal- i les 8 províncies d'Andalusia de Sucesores de Ángel Martínez. També s'hi presenten nombrosos diorames de mida reduïda o mitjana dels autors més prestigiosos.

En el passadís central es poden veure escenografies a 4 cares i pessebres de format especial aprofitant els diferents racons que aquest espai ens ofereix. La mostra conté també pessebres d'autors de renom ja desapareguts com Joan Mestres, Josep Pagespetit, José Maria Rebé, Agustín Sarrate, entre d'altres i de nombrosos Pessebristes en actiu.

Manuel Muns Ferreres i el pessebre que va modelar per a Sitges

Miquel Marzal i Ortiz

Bibliotecari de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer

Membre del Grup Pessebrista de Sitges

L'any 2017, el pessebre que Manuel Muns Ferreres, un dels referents del pessebrisme català de la segona meitat del segle XX, va modelar per a Sitges es va incorporar a la Col·lecció d'Art de la Vila, la qual és gestionada pel Consorci del Patrimoni d'aquest municipi. El tècnic restaurador del mateix Consorci va fer una neteja de tot el conjunt i va recuperar el policromat original d'un dels pastors. A més a més, des del Nadal del 2016, aquestes figures tornen a formar part del pessebre municipal, després de molts anys de no haver estat així.

No sabem encara la data exacta en la qual Muns va modelar aquest pessebre, però podem establir que ho va fer entre els anys 1967 i 1976. La tècnica del conjunt és la terra cuita policromada i la mida de les figures és la de 40 cm. Podria ser que haguessin estat policromades pel seu fill Andreu.

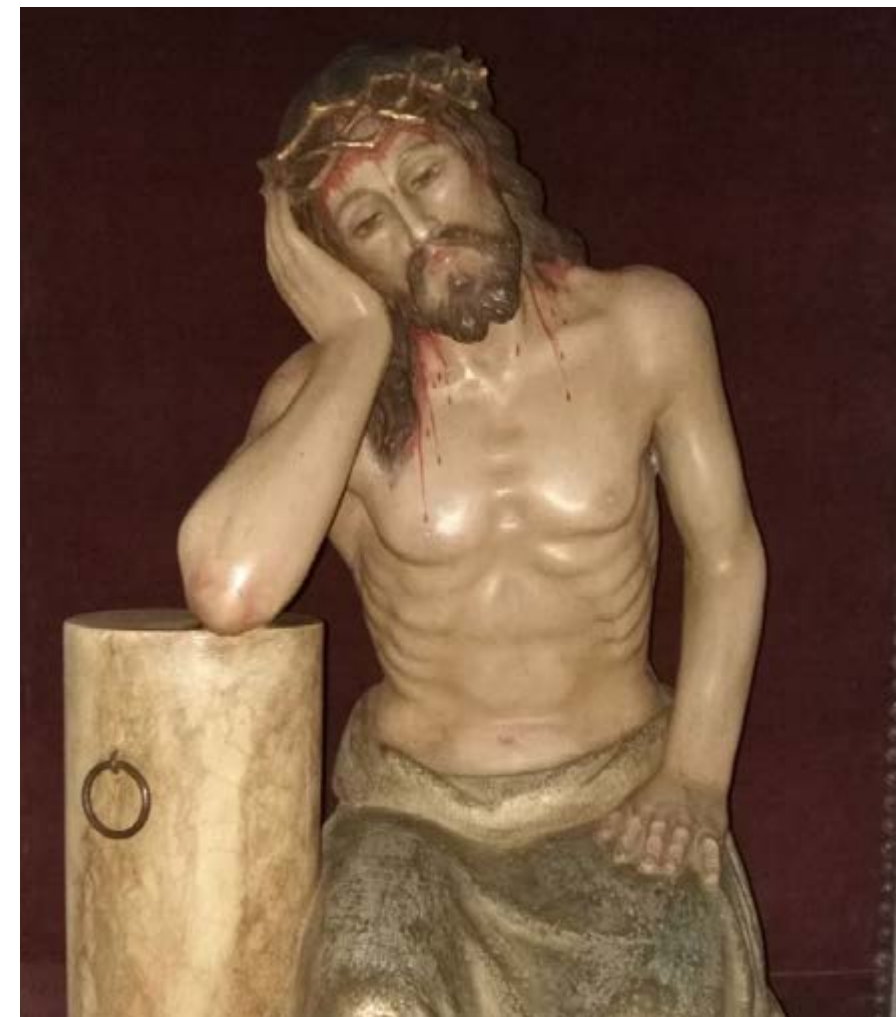

**Manuel Muns Ferreres
(Barcelona, 1903 - 1995)**

¹Segons Joan Rossell i Carol, a la dècada dels anys 70 Manuel Muns emmotllava i retocava les figures i el seu fill les pintava.

El pessebre està format per 23 figures, però no es pot descartar que inicialment n'hi hagués hagut alguna més. Les peces que el conformen són: «Naixement» (Josep, Maria amb l'infant Jesús, el bou i la mula), «Anunciata» (un pastor assegut amb un braç alçat, un pastor estirat i l'àngel), «Reis d'orient» (Melcior, Gaspar, Baltasar (els tres asseguts), els tres patges i els tres camells), «Adoració dels Reis d'orient» (Melcior, agenollat; Gaspar, esperant el seu torn; i Baltasar, mig inclinat, els tres patges i els tres camells, abans mencionats) i pastors solts (un dret duent una gallina, un altre dret duent un cistell d'ous i un agenollat adorant amb un xai al costat).

La materialització d'aquest pessebre és un dels fruits que va donar una iniciativa del Foment del Turisme de Sitges per a revitalitzar el comerç i el turisme a la vila. A principis dels anys 60, el Foment, amb la col·laboració de l'Ajuntament, va impulsar la col·locació de pessebres i arbres de Nadal en aparadors de comerços, espais públics, jardins privats i seus d'associacions. Durant la dècada dels 60 i principis de la dels 70 se'n van muntar molts. El pessebre de Manuel Muns va estar muntat sempre en espais públics. L'última vegada que va ser utilitzat fou l'any 2000. L'any 2006, la regidora de cultura en va localitzar les figures en un espai municipal, on estaven emmagatzemades. En aquell moment, es van reconstruir les peanyes i les diferents parts malmeses, es van repintar i, finalment, embalar per a tornar a ser emmagatzemades.

Imatge de "Jesus pacient" conegut popularment amb el nom de "Crist de mal cap" que es troba a l'ermita de la Trinitat. Manel Muns la va fer l'any 1972, per encàrrec de l'Associació Parroquial Ecce Homo, la qual va donar a l'ermita. Aquesta imatge substitueix una d'anterior destruïda el 1936.

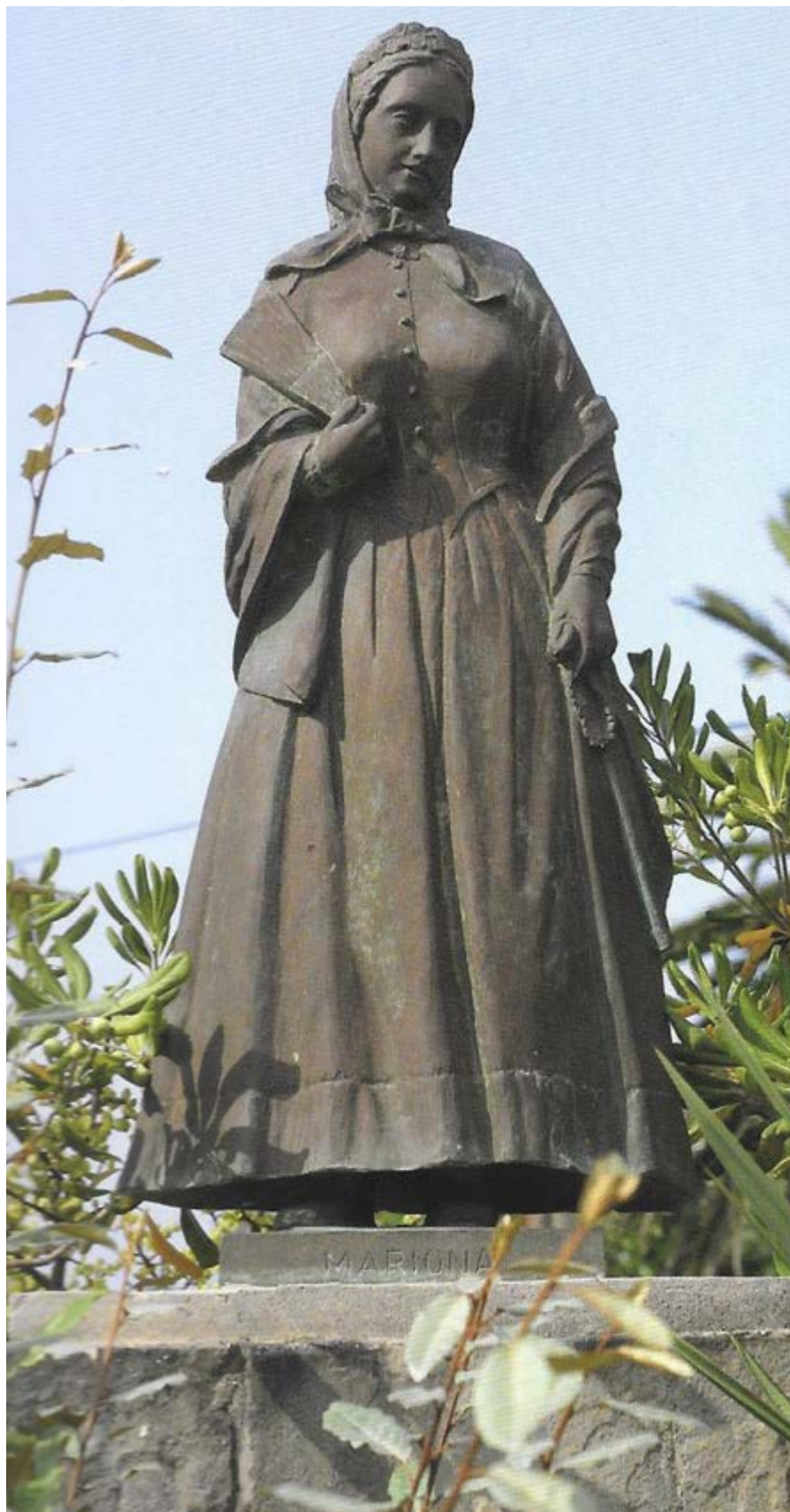
Figures del rei Gaspar. Una el representa a camell i l'altra adorant. Muns va moldejar les figures del rei i del camell per separat i així aprofitar la segona per a l'adoració dels reis d'orient. Col·lecció de l'autor.

El Nadal del 2016, van tornar a formar part d'un pessebre; del muntat al Centre Cultural Miramar, per iniciativa de la Regidoria de cultura i amb la participació del Grup Pessebrista de Sitges. Aleshores, degut al valor patrimonial de les figures, l'Ajuntament decidí incorporar-lo a la Col·lecció d'Art de la Vila. A Sitges, hi ha una mostra important de l'obra de Manuel Muns, la qual és visible en espais públics, en imatgeria religiosa i en figures de pessebre de diferents col·leccions particulars. A més a més, la seva relació amb la vila va ser tan intensa que se li van arribar a fer dos homenatges, un de l'Associació Parroquial Ecce Homo, el 1965, i l'altre del Grup Pessebrista de Sitges, el 1993.

La nissaga dels Muns

La nissaga dels Muns és un dels referents del pessebrisme català de la segona meitat del segle XX, juntament amb la dels Castells i artesans com els Carratalà i Daniel. La conformen Manuel Muns Ferreres (Barcelona, 1903-1995), qui l'inicià el 1937, i el seu fill Andreu Muns Fernández (1939-2004).

Manuel Muns, fill de Vicenç Muns Jareño², va ser escultor i mestre figurista artesà. És el millor figurista de la nissaga i treballà d'aquest ofici tota la vida. Va modelar una gran quantitat de figures de pessebre, tant populars catalanes com a l'estil hebraic.

Escultura que representa Mariona Rebull, forma part del monument a l'escriptor Ignasi Agustí, situat a Sitges, a la plaça que du el seu nom.

² Vicenç Muns Jareño (1880-1970), treballà com a tècnic electricista en una fàbrica. Va ser membre de l'Associació de Pessebristes de Barcelona. Hi ha constància de què el Nadal de 1923 construï, amb altres socis de l'associació, un pessebre a l'«Asilo Cuna Niño Jesús», situat al carrer Moncada.

Amb les seves obres, Manuel Muns va obtenir grans èxits i n'hi ha en museus de Catalunya, Espanya, França, Itàlia i Suïssa. S'inicià en l'ofici de figurista a l'Escola de Belles Arts de Barcelona. Fou, juntament amb Miquel Julian, col·laborador aprenent de Martí Castells Martí (1873-1937) al taller del carrer de Caballero, 35, del barri de Sants de Barcelona. Hi entrà als 14 anys. Hi estigué fins al 1923, quan hagué de marxar a fer el Servei militar, essent destinat a Ceuta.

En tornar, va treballar al taller del Sr. Vila, on modelà figures de pessebre des de 1927 fins al 1936. Mentre col·laborava a l'obrador dels Castells, primer, i treballava al taller de Vila, després, va començar a modelar les seves pròpies figures. Per a evitar incompatibilitats, el seu pare les venia amb la seva signatura.

El 1937, Manuel Muns s'establí pel seu compte al carrer de Vallespir, 140, de Barcelona, convertint casa seva també en taller. El 1939 es va casar amb Aurora Fernández Ortiz i va traslladar el taller al domicili del matrimoni, al mateix carrer de Vallespir, però al 48, 1r, 2a.

Aquest casament va comportar certa tensió familiar, ja que Vicenç Muns patia per la seva situació econòmica un cop jubilat. Per a solucionar-ho, el seu fill Manuel li modelà unes figures de 12 centímetres i li construï uns motlles, que serviren al pare de sosteniment després de la jubilació. Vicenç Muns també hauria ajudat al seu fill en el policromat de figures de pessebre.

Imatge de Sant Josep. Forma part del pessebre que Manuel Muns va modelar a Sitges.

Com dèiem abans, el fill de Manuel Muns, Andreu, continuà la nissaga i es dedicà al modelatge de figures de pessebre al taller habitatge del carrer de Vallespir. Estudià a la Llotja de Barcelona entre els anys 1956 i 1966. Va treballar amb l'escultor Francesc Carulla i Ribera (1900-1959). Andreu Muns va seguir l'estil del seu pare i s'especialitzà en figures populars catalanes, encara que continuà modelant-ne a l'estil hebraic. Andreu Muns va completar l'innovador disseny de la samarra amb la llana de la pell d'ovella a la vista.

Les figures d'estil hebraic dels Muns segueixen la tendència orientalista iniciada per l'escultor Domènec Tarn i Ribot (1812-1902). Tant en Manuel com l'Andreu³, van destacar pel modelatge de figures noves, en actituds originals i de gran naturalitat (el sembrador, el flautista de bocaterrosa, el pastor amb l'ase caigut...). A més a més, han estat els creadors de les figures vestides amb samarra de llana de pell d'ovella a la vista. També procuraven que les faccions dels personatges s'assemblassin a les del poble hebreu.

Una altra de les característiques més importants de l'estil dels Muns, molt present en les figures d'en Manuel, és la continuació de la tradició dels símbols en les selles dels Reis d'orient. Una tradició iniciada per Domènec Tarn i seguida pels escultors Lino Fèlix, Salvador Masdéu, Lluís Carratalà i Daniel José.

Aquesta tradició consisteix en incloure: un cap de lleó o la cara d'un ancià barbut i una àliga imperial en la sella de Melcior, un animal d'aigua (peix, granota, tortuga...) i la closca d'algun crustaci en la de Gaspar, i els punys o les urpes d'un animal feréstec i un Sol en la sella de Baltasar.

“Adoració dels pastors”, diorama d’Arcadi Amorós Rosell per a l’exposició del grup Pessebrista de Sitges, Nadal 2018. Figures de Manuel Muns.

Bibliografia

- Breu notícia sobre el desenrotllament de l'Associació de Pessebristes de Barcelona durant els deu primers anys (des de la fundació 1921 a 1931) (1931). Barcelona: l'Associació.	- Domènec Tarn (1812-1902): escultor pessebrista (1997). Barcelona: Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.	- Marzal Ortiz, Miquel (2009). «Escultors i artesans: Manuel Muns Ferreres: 1903-1995», dins Butlletí del Grup Pessebrista de Sitges,núm. 7.
- Carbonell Gomis, Ignasi (2016). La festa de Nadal i els pessebres. [Barcelona]: l'autor.	- Fontanals, Blai; Marga Domingo; Maria Fontanals (2012). El Vinyet: guia ràpida. Sitges: Ajuntament.	- Miret Mestre, Xavier (2012). «Els primers arbres de Nadal dels anys 60», dins La Xermada, núm. 43.
- «Destellos» (1972), dins El Eco de Sitges, 26 de març.	- Marianu (1977) . «El pessebre», dins El Eco de Sitges, 24 de desembre.	- «Navidad en Sitges» (1967), dins El Eco de Sitges, 31 de desembre.

³Tarn va captar la tendència orientalista de la seva època i la va aplicar a la seva obra pessebrística. En aquell temps, l'ambient arqueològic o historicista va influenciar a artistes de diferents disciplines (pintura, música, escultura, teatre...). Tarn porta aquesta tendència a la màxima expressió a les seves caravanes dels Reis d'orient, les quals van ser qualificades per Joaquim Folch i Torres com a «l'ària del pessebre».

Un pessebre romànic en el claustre de Santa Maria de l'Estany

Francesc Villegas i Martínez

L'ESTANY

Dins l'antiga comarca del Bages, sector avui del Moianès, existeix un dels més bonics i sencers monestirs que ens queden de l'art romànic de casa nostra. Es troba situat proper a les ciutats de Manresa i Moià, en el municipi de L'Estany. El nom d'aquesta població, situada en un altiplà, es deu a l'estany d'aigua que tenia aquest lloc, que és recollia secularment dels diferents pujols propers al seu entorn. L'estany d'aigua natural perdurà fins l'any 1570 en què fou assecat per evitar pestes i calamitats. Es feu sota l'impuls de l'abat Carles de Cardona, fent la mina d'evacuació, el mestre d'obres torellonenc, Joan Burdó.

Aquest lloc està ja documentat l'any 927 i també el 951 quan un document parla de terres situades "infra fines stangas i in ipso Stanio", territori llavors dins el terme del proper castell d'Oló i parròquia de Sant Feliu de Terrassola.

EL MONESTIR ROMÀNIC

A la part nord, existia almenys des de l'any 990, una església pre-romànica dedicada a Santa Maria, que a finals del segle XI es convertiria en monestir de frares caputxins. Aquesta contrada, amb diverses cases grans de pagesos, i poc a poc a l'entorn del monestir, anirà veient créixer cases i carrers, donant origen al poble actual amb gent dedicada de segles, al conreu i el bosc.

Des dels inicis, al segle X, la propietat d'aquestes terres era de la nissaga noble dels Gurb-Queralt, entroncada també amb els Cervelló. L'any 1080, Guillem Ramon de Taradell, canonge de Vic i fill de Belissenda de Gurb-Queralt, en un document del 4 de febrer, va donar tot aquest alou de terres i l'església de Santa Maria, al bisbe de Vic.

El bisbe, Berenguer Sunifred de Lluçà, home addicte a la reforma gregoriana, instal·là a l'església de santa Maria de l'Estany un grup de joves canonges reformats, o sigui, seguidors de la regla de sant Agustí, contraris al que els vells canonges que vivien lliurement fora de la canònica,

sense agrupar-se en comunitat, refusaven. Documents del 1082, parlen ja del bon funcionament d'aquesta comunitat canònica.

Amb els segles i les sovintejades donacions al monestir, es construí una nova església romànica que fou consagrada el dia 3 de novembre de 1133 per l'arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, i pels bisbes de Vic i Girona.

A continuació de la nova església, es van emprendre la construcció de nous i més sòlids edificis monàstics, així com el claustre, obra que va durar des de mitjans segle XII a la fi del segle XIII. Per fortuna, totes les construccions romàniques, amb les modificacions posteriors fetes a les obres, han perdurat fins als nostres dies.

L'any 1110, el monestir assolí la titulació d'abadia en lloc de la de priorat que ostentava fins aleshores, a l'haver aconseguit dotze comunitaris. Així, el prior Bernat, en fou nomenat abat. La decadència monacal començà al segle XV. Actualment, reconstruït tot el monestir, la seva església és la parròquia de la població.

EL CLAUSTRE ROMÀNIC

Situat a la banda meridional de l'església, està compost de quatre galeries disposades a l'entorn d'un pati quasi quadrat: dos de 11,25 m. i dos de 11,40 m. Originàriament, aquest claustre tenia dues galeries, una sobre l'altra. La part de dalt, molt matussera, fou suprimida malauradament durant les restauracions fetes al conjunt

entre els anys 1948-1958. Fou refeta, arquitectònicament molt diferent a la original, durant les restauracions de 1981 a 1983.

El més destacat d'aquest claustre són els porxos d'aquestes galeries claustrals, fetes amb un alt podi sobre el qual hi han nou parelles de columnes bessones per galeria, que suporten deu arcades. Cada columna cilíndrica té una

base al peu i un capitell tronco-piramidal totalment decorat. En total hi ha setanta-dos capitells. El seu estudi dona com a resultat que hi foren diversos els tallers escultòrics que hi treballaren, i també, que no guardant el primitiu ordre, segurament a raó del terratrèmol del 26 de maig de 1446 que enderrocà part del claustre, de la nau i tot el campanar.

ELS CAPITELLS: UN PESSEBRE EN PEDRA

L'aspecte iconogràfic d'alguns dels capitells del claustre de Santa Maria de l'Estany ens explica en pedra dels segles XII i XIII, la majoria de les escenes que nosaltres, des de temps immemorial, plasmem en els nostres pessebres.

La galeria que dona a la paret de l'església és sens dubte la més primitiva. Tots els temes esculpits fan referència al cicle de la Redempció. Els altres capitells, en general, són dedicats a heràldica, fauna, flora, teixits, costums, etc. Així, els capitells d'aquesta cara de tramuntana del claustre, són reservats a episodis del Gènesi. Creació d'Adam i Eva, pecat original, expulsió del Paradís, etc.

El capitell tres està dedicat a escenes de la vida de la Mare de Déu. En la seva cara nord, hi ha incloses dues escenes del Protoevangeli de Jaume: L'Anunciació i l'Encarnació., caracteritzades a més de per les dues figures de l'àngel i Maria, pel cànir que aquesta sosté amb la mà esquerra i pel colom de l'Esperit que es posa amb les ales desplegades damunt la seva espatlla a fi que amb el seu bec, pugui transmetre la voluntat del Senyor.

El capitell cinquè, el més interessant per als pessebristes, és esculpit en tres de les seves cares vistes, totes dedicades a episodis de la infantesa de

Jesús. A la cara de llevant, hi ha l'escena de la Nativitat. La seva iconografia respon a la forma bizantina de compondre l'episodi evangèlic: Maria reclinada damunt un llit, Josep als seus peus, i l'Infant a la part superior col·locat damunt un altar i acompanyat del bou i la mula.

L'escena s'enriqueix amb detalls poc usuals en el romànic. Maria, que recolza el cap damunt la mà i l'avantbraç dret, amb la mà esquerra sembla recollir-se el vestit fins al baix ventre. Josep, assegut a terra, estén el braç esquerre a fi de senyalar la zona que ha deixat al descobert Maria. La representació, segons ha estat interpretada (1) pretén mostrar, doncs, la virginitat de Maria, concepte clau en totes les narracions evangèliques de la Nativitat. En aquest cas, Josep, substitueix les parteres habituals que testimonien el miracle de la virginitat.

A la cara nord d'aquest capitell, hi ha representada l'Epifania amb la presència dels tres mags i de la Mare de Déu com a *Maestas Mariae*, el Fill i Sant Josep. Una muralla de la ciutat, corona tota l'escena.

A la cara de ponent, hi ha representada la Fugida a Egipte de la Sagrada Família, sota un arc trilobulat, Maria i el Fill cavalquen un ase, i sant Josep que els segueix tot portant damunt les espatlles, una bóta de vi. El detall interessant de l'escena és que Maria dona el pit al seu Fill.

CONCLUSIÓ

Malgrat que el Pessebrisme com l'entenem ara és elaborat més o menys artísticament amb suro i molsa sobre una taula o dins una caixa de fusta, l'antigor de les escenes evangèliques que ens són habituals de reproduir en els nostres pessebres: Anunciació, Naixement, Anunciata als pastors, Reis, Fugida a Egipte, etc. tenen uns antecedents iconogràfics molt més antics a casa nostra, almenys des del segle XII amb l'esclat de l'escultura romànica decorant claustres, claus de volta d'esglésies, o més tard, en els primers retaules gòtics. El claustre del monestir de l'Estany, és un bon exemple per emmirallar-nos.

(1) Pàg. 222 de Catalunya Romànica, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona. Volum XI El Bages, capítol dedicat a l'Estany.

Museu del Pessebre de Catalunya

Ismael Porta i Balanyà

El Pessebre esdevé una tradició de la nostra cultura popular, una herència històrica del passat; però que com a “Museu del Pessebre de Catalunya” es vol que continuï estant present a la realitat cultural catalana, generant una evolució, tot incorporant nous elements, noves tecnologies que ajudin a cohesionar-lo i a identificar-lo com una manifestació viva per a futures generacions.

Mitjançant el seu contingut, i sense abandonar-ne els orígens, aquest projecte museogràfic vol fer reflexionar sobre els costums ancestrals, projectats vers el pessebrisme del segle XXI, com a expressió i manifestació de cultura, art, història i tradició tant arrelades a Catalunya.

Aquest projecte museogràfic, volem que sigui un instrument d'abast internacional, en tant que signe d'identitat i reflex d'uns mòduls culturals que han de situar el nostre país a l'avantguarda de la creació i de la memòria en aquest àmbit. Incentivant la modernitat amb la combinació de tècniques ancestrals i àdhuc amb les noves tecnologies interactives. En definitiva, el nostre objectiu és que esdevingui un Museu contemporani, d'actualitat, un espai permanent de recerca, estudi, recuperació, divulgació,

conservació, preservació, restauració, integrador i difusor d'aquest patrimoni cultural pessebrístic català tradicional i popular; tanmateix interconnectat amb altres àmbits i espais culturals, federacions pessebrístiques, museus, escoles, universitats, oficines de turisme, etc...; amb la creació d'un espai socioeducatiu i didàctic, amb activitats complementàries, tallers, cursos, conferències, seminaris, mostres, concerts, publicacions, edicions monogràfiques, projeccions interactives, etc... L'edificació està plenament adaptada per a infants i per a persones amb mobilitat reduïda.

Els principals impulsors d'aquest projecte han estat la Federació Catalana de Pessebristes, en una col·laboració molt estreta amb l'Associació Pessebristes de Montblanc; amb acords entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Fundació Obra Social “la Caixa”, Diputació de Tarragona, Organisme Autònom de Desenvolupament Local-Fons Leader Europeu, Consell Comarcal de la Conca de Barberà, Consorci del Museu Comarcal, Ajuntament de Montblanc, Fundació Martí l'Humà, Fundació Endesa, entre molts d'altres...

En paral·lel l'any 2014 aquest Museu es va constituir en una Fundació, que a la vegada també esdevé com a Patronat (al gener de l'any 2015), amb tots els estaments i institucions anomenats anteriorment, com a generadors d'aquesta obra de patrimoni cultural català que actualment disposa ja en el seu fons museogràfic de més de 19.000 figures, algunes de les quals, obres dels millors escultors figuraires internacionals i uns 250 diorames que estan en procés d'inventariar i de catalogació.

La intencionalitat del Museu del Pessebre de Catalunya és exposar de manera permanent les diverses obres amb les peculiars tendències que integren les entitats i associacions de la Federació Catalana de Pessebristes i anar-les renovant amb periodicitat i, on cada associació a més d'exposar els seus propis treballs, hi pugui mostrar i aportar els seus coneixements, les seves tècniques, mitjançant cursos, tallers, xerrades, conferències, debats, col·loquis, audiovisuals.

Com a descripció més física de l'edifici del Museu del Pessebre de Catalunya, destaquem la vista des del carrer Solans, de Montblanc, podent contemplar la seva original i espectacular façana figurativa exterior. Tota l'ornamentació i decoració d'aquest complex, tan exterior com interior, s'ha escollit i dissenyat amb molta cura dels detalls i dels seus muntatges interiors escenogràfics, amb la voluntat de convertir el visitant en una figureta de pessebre.

Davallament de Jordi Bernal (Vilanova i la Geltrú). Figures Castells

La façana és d'una bellesa singular i emblemàtica, amb una barana-parra i una reixa de ferro forjades artesanalment a mà, un preciós enteixinat en el ràfec, vitralls, gàrgoles, esgrafiats, escultures en moviment a la cantonada de la mateixa (encara per executar). Cal destacar que aquesta façana és única i característica, de molt atractiu i interès per al turisme que prové d'arreu del món, potenciant encara més el propi encant que la vila medieval ja aporta per ella mateixa.

En aquest equipament cultural a nivell artístic hi han treballat probablement els millors artistes i artesans del territori, del entorn, i del moment: escenògrafs, pintors, arquitectes, enginyers, paletes, picapedrers, escultors, fusters, ebenistes, vitrallers, forjadors de ferro, lampistes, mecànics, serrallers, tècnics, il·luminadors, electricistes, informàtics, tècnics d'ascensors, alarmes, seguretat, guies de turisme, advocats, economistes, gestors, fotògrafs, museòlegs, publicistes i periodistes, etc... I naturalment tots els pessebristes catalans i d'altres indrets que ens han aportat les seves millors creacions artístiques.

Desitjant preservar, difondre i respectar aquest ric patrimoni únic i incalculable per les generacions futures. Aprofitem des d'aquests mots per agrair-vos i donar-vos les gràcies a totes i a tots els que ho heu fet possible!

A la planta baixa, a més de la recepció, els visitants

s'endinsen per uns carrerons estrets simulant un call oriental-jueu-medieval, on per les seves petites obertures i finestres es poden admirar diferents diorames de pessebre realitzats per algunes associacions que pertanyen a la Federació Catalana de Pessebristes.

Seguidament l'espectador accedeix vers la primera planta per una escalinata amb unes branques laterals de ferro forjat entrelligades. Amb un celatge nocturn superior que

ens conduirà fins la sala dels Calvaris (tradició que antigament els pessebristes catalans realitzaven pel cicle quaresmal, però que malauradament a la Catalunya actual ja fa dècades que es va perdre, tret de tres o quatre poblacions que per sort encara ho mantenen). Aquests diorames de calvari estan exposats a l'interior d'unes balmes rocoses, a l'estil d'unes esteles funeràries situades al voltant d'unes frondoses oliveres

mil·lenàries. L'exposició consta de 34 escenes cronològiques realitzades per diverses associacions pessebristes com les de: Tarragona, Banyoles, Castellar del Vallès, Palau-Solità i Plegamans, Barcelona, Sant Joan Despí, Sabadell, Baix Empordà, Cabrils, Vilafranca, Terrassa, Castellterçol, Sant Pere de Torelló, Premià de Mar, Tortosa i Terres de l'Ebre, Sitges, Vilanova i La Geltrú, Ripollet, Badalona, Rubí, i Montblanc. Diorames realitzats l'any 2017, on els autors són dels millors i més representatius de l'Escola Catalana de Pessebristes, components també de la Federació Catalana de Pessebristes.

Les figures d' 11 i 12 cms. són totes peces úniques

modelades en fang i pintades a l'oli pels prestigiosos universals escultors de figures de pessebre, pels germans Castells-Martí-Badia (de Barcelona), col·lecció privada i particular, inventariada com a patrimoni artístic cultural pessebrístic català. Per manca d'espai moltes entitats hauran d'esperar el seu torn per a poder-hi aportar les seves futures obres artístiques. A la segona planta hi trobem la sala polivalent museogràfica, on actualment hi ha instal·lada una exposició monogràfica de l'obra pessebrística d'un dels millors exponents dioramistes i paisatgistes del segle XX: "Una vida per al pessebre" de Joan Mestres i Baixas (Sant Joan Despí, 1925-2013). Exposició d'una cinquantena de diorames molt realistes, detallistes i

minuciosos. Finalment arribem a la tercera planta dedicada a l' Escola/ Taller de Pessebrisme, per a incentivar l'ensenyament i aprenentatge de la cultura i l'art pessebrista, un espai per a desenvolupar tallers i cursos tant per alumnes, com també d'especialització per a mestres pessebristes en tots els seus àmbits.

Inicialment aquest Museu va néixer com una proposta local, però amb els anys ha esdevingut i s'ha anat convertint en un projecte nacional que trenca, fins i tot, les fronteres internacionals.

El Museu del Pessebre de Catalunya no ha estat inaugurat de forma oficial. La seva obertura és prevista pel proper 15 de desembre de 2018.

Les Noces de Cannà, de Joan Romeu i Montserrat Santander de Castellar del Vallès

COSES QUE HAN PASSAT

GENER

✓ Exposició Working Progress

El 14 de gener va tenir lloc la cloenda de l'exposició Working Progress. L'acte, en què es va poder visionar un vídeo de tota la progressió del treball exposat, va comptar amb la presència d'autoritats locals, membres de Junta de la Federació i altres pessebristes.

✓ Som Cultura

La fàbrica Fabra & Coats de Sant Andreu va tornar a acollir el Som Cultura Popular del 25 al 28 de gener. El món associatiu es va donar cita per donar a conèixer al públic la seva activitat amb stands, tallers, exposicions, conferències i, en definitiva, per demostrar, un cop més, la potència de la cultura popular al nostre país.

Des de la Federació Catalana de Pessebristes es va creure més que pertinent ser-hi presents ja que el pessebrisme és un bon exponent de la cultura popular catalana i aquest és un aparador molt rellevant per mostrar que el pessebre continua formant part del nostre imaginari col·lectiu. Vam comptar també amb la col·laboració de l'escultor Marçal Casanovas que va dur a terme un taller de figures de pessebre.

MARÇ

✓ Assemblea Ens de l'Associacionisme Cultural

La Federació Catalana de Pessebristes pren part a l'Assemblea General de l'Ens de l'Associacionisme Cultural.

FEBRER

✓ I Trobada Internacional d'Amics i Col·laboradors de Pessebres

La I Trobada Internacional d'Amics i Col·laboradors dels Pessebres, celebrada a Mollina durant el cap de setmana del 16 al 18 de febrer, va comptar amb la presència de la Federació Catalana de Pessebristes així com de nombrosos pessebristes catalans amb algun lligam amb la Fundació Díaz-Caballero.

✓ Reunió UN-FOE-PRAE

El 24 de febrer va tenir lloc la reunió anual de la UN-FOE-PRAE. Aquesta trobada es va produir com és habitual a Roma i s'hi van aplegar responsables de les diverses federacions pessebristes europees entre les quals la Federació Catalana de Pessebristes. De fet, la fundadora d'aquesta organització transnacional fou l'Associació de Pessebristes de Barcelona.

Actualment, s'està promovent des d'aquest estament la candidatura del Pessebre com a Patrimoni immaterial de la humanitat a la UNESCO.

✓ Assemblea General Ordinària

El 17 de març va tenir lloc l'Assemblea General Ordinària de la Federació Catalana de Pessebristes. En aquesta ocasió va ser l'entitat de Terrassa la que va acollir a la Sala Capitular de la Catedral del Sant Esperit aquest acte que té lloc preceptivament durant el primer trimestre de l'any.

Els temes més rellevants de l'ordre del dia foren l'aprovació dels comptes de l'exercici anterior que van ser aprovats per unanimitat i el pressupost d'enguany.

Un altre dels punts importants era l'entrada com a membres federats de dues noves entitats, Amics del pessebre de Matadepera i l'Agrupació pessebrista de Sant Boi del Llobregat. Amb la seva incorporació ja són 67 les entitats que formen part de la nostra Federació.

D'altra banda, es va decidir també donar suport al fet que sigui l'Associació italiana la que lideri el seguiment de l'expedient del Pessebre com a Patrimoni Immaterial per la UNESCO.

JUNY

✓ Diada a Tarragona

Tarragona va acollir tots els pessebristes que s'hi van desplaçar per celebrar el Dia de l'Associacionisme d'enguany. Va ser una jornada festiva amb contingut molt variat. Un taller de pintura en el pessebre va ser l'acte lectiu, però també hi va haver temps per a gaudir d'una esmorzar mariner amb una sardinada popular, visitar el Museu marítim, i fer un passeig en barca per dins del Port. Igualment, es va fer una representació de Tarraco Viva molt aplaudida pels assistents. Un dinar típic serrallenc cuinat pels mariners de la Llotjarra va tancar la jornada que es va cloure amb els Par-

laments dels Presidents de la Federació Catalana i de l'entitat amfitriona, i el lliurament d'un obsequi. La Diada de l'any vinent tindrà lloc en un lloc ben diferent de la nostra geografia, a Tavèrnoles (Osona).

✓ Reconeixement a dues entitats pessebristes: Terrassa i Vilanova

El 7 de juny va tenir lloc al Centre Sant Pere Apòstol, al carrer Sant Pere més Alt de Barcelona, l'acte institucional de reconeixement a la Cultura Popular, i especialment a les entitats que celebren un aniversari important.

L'acte va començar amb una actuació de la banda Symphonic Beat Band, seguit d'un Ball d'Homenatge, ballat per l'Esbart Sant Jordi. Tot seguit hi va haver la benvinguda i salutació a càrrec de Maria Àngels Blasco, directora general de Cultura Popular i Associacionisme Cultural.

Enguany van ser dues les entitats pessebristes federades que van rebre'l en commemorar el seu 75è aniversari. L'agrupació terrassenca i la de Vilanova i la Geltrú van pujar a l'escenari a recollir sengles Diplomes que acrediten la seva dilatada història. L'acte es va cloure amb el Cant dels Segadors.

✓ Carles Tarragó -fins ara secretari de la Federació Catalana- escollit President de la Federación Española de Belenistas

El nostre company de Junta i Secretari, Carles Tarragó, en representació de l'Associació Pessebrista de Tarragona, és nomenat President de la Federación Española de Belenistas.

Davant d'aquest nou encàrrec, Carles Tarragó va presentar la seva renúncia a la Junta celebrada el 4 de juliol. Per aquesta raó, i en compliment de l'establert a l'art. 21 dels nostres estatuts, es nomena provisionalment a Ramon Albornà com a Secretari, càrrec que es ratificarà a la següent assemblea, alhora que Carles Tarragó continuarà com a vocal.

JULIOL

✓ Lliurament Creu de Sant Jordi a la família Castells

El dissabte 17 de març de 2018, en el decurs de l'Assemblea General Ordinària, celebrada a Terrassa, la Federació Catalana de Pessebristes va acordar per unanimitat, sumar-se a la petició de la Creu Sant Jordi per a la nissaga barcelonina d'escultors de figures de pessebre, família Castells.

El Govern va acordar concedir la Creu de Sant Jordi a 31 personalitats i 24 entitats que s'han destacat pels serveis prestats a Catalunya en la defensa de la seva identitat o, més generalment, en el pla cívic o cultural. En el cas que ens afecta, en reconeixement a la seva destacada trajectòria com a escultors de figures de pessebre, vinculada a una nissaga familiar de referència en el món del pessebrisme català. La seva obra, present en moltes col·leccions privades de diversos països, figura als catàlegs dels més prestigiosos museus dedicats a una de les tradicions nadalenques més emblemàtiques.

L'acte de lliurament d'enguany va tenir lloc el 23 de juliol al Palau de la Música.

SETEMBRE

✓ Assemblea General Ordinària a Badalona

L'Associació de Pessebristes de Badalona va acollir el 15 de setembre l'Assemblea General Ordinària de tardor de la Federació Catalana de Pessebristes.

L'assemblea, que va comptar amb una bona assistència, va ratificar la reorganització de la Junta, amb el nomenament de Ramon Albornà com a Secretari i de Carles Tarragó com a Vocal segon.

Tot seguit es va fer un repàs a les dues properes cites: la 48a Trobada de Pessebristes del proper 30 de setembre a Manresa, i la 17a Biennal del Pessebre Català que enguany es celebrarà a Vilanova i la Geltrú. L'assemblea també va aprovar les propostes de la Nit del Pessebre i l'Exposició de Fragments a Barcelona per aquest proper Nadal.

✓ Premis Antoni Carné de l'Associacionisme Cultural Català

El proper dimarts 25 de setembre va tenir lloc la 2a edició dels Premis Antoni Carné de l'Associacionisme Cultural Català.

La gala de lliurament -presentada per l'actor Biel Duran- va celebrar-se al Centre Cultural de Terrassa.

Aquests premis reconeixen les iniciatives comunicatives, persones, col·lectius i entitats que fan possible la festa i activitats de l'associacionisme cultural català.

✓ Manresa acull la 48a Trobada de pessebristes de Catalunya i Balears

Manresa -enguany capital de la cultura catalana- va acollir el proper 30 de setembre la 48a Trobada de pessebristes de Catalunya i Balears. Després de la preceptiva rebuda i lliurament de credencials als nombrosos assistents vinguts d'arreu del país, va tenir lloc un esmorzar al Palau Firal de Manresa des d'on tot seguit van sortir les diferents visites guiades. Els itineraris oferts per l'entitat manresana varen ser tres: la Cova de Sant Ignasi, una Ruta Modernista per Manresa o la Basílica de Santa Maria de la Seu, on més tard s'hi va celebrar la Missa i una cantada de la Capella de Música de la Seu.

Al migdia també es van poder visitar les diverses exposicions de pessebres al claustre de la Seu i als baixos de l'Ajuntament, on va tenir lloc la recepció oficial de Presidents al Saló de Sessions de l'Ajuntament de Manresa, on es proclamaren les Bases de Manresa. En sortir, als assistents se'ls va oferir a la Plaça una Mostra de Cultura Tradicional Manresana.

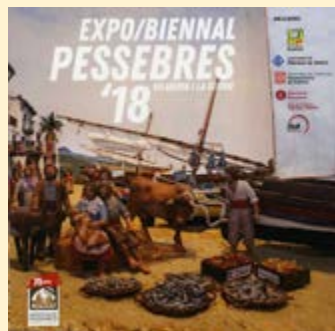
El dinar de germanor es va servir al Palau Firal. En el transcurs de l'àpat es va presentar l'activitat artística realitzada pels alumnes d'AMPANS, hi van haver els parlaments institucionals corresponents i l'intercanvi d'obsequis entre les entitats, i es va cloure amb el lliurament del fanalet a l'Associació de Pessebristes i Modelistes de Vilassar de Mar, organitzadors de la Trobada 2019.

DESEMBRE

✓ XVII Biennal del Pessebre català

El 2 de desembre va obrir portes la XVII Biennal del Pessebre català a Vilanova i la Geltrú.

25 entitats federades hi exposen els seus pessebres en diferents espais de la ciutat. Els pessebristes vilanovins s'han esmerçat a organitzar una Biennal amb molt de contingut i representativitat del panorama pessebrista català. A més, s'hi exposen també els

pessebres realitzats pels membres de l'entitat organitzadora i diferents activitats complementàries.

JOSEP FONT I FURNOLS

En Josep ha viscut sempre al poble dels seus pares, Sant Pere de Torelló, on va néixer un 8 de febrer del 1971. Això ha fet que sempre s'hagi sentit molt arrelat al poble i, sobretot, al seu entorn natural.

Professionalment es fa càrrec, juntament amb un cosí, d'un negoci familiar dedicat a la fabricació de nanses i tiradors per a mobles.

A part de la família i el negoci que ocupen gran part de la seva vida, ha estat sempre aficionat al pessebrisme, a la muntanya i al futbol.

Des que té record ha col·laborat sempre amb son pare, el també pessebrista Manel Font, en la construcció de pessebres que, any rere any, feia a un indret dels carrers del poble. Va ser a partir dels 14 anys que, influenciat també pel son pare (fundador, entre d'altres, de l'Associació de pessebristes de Sant Pere de Torelló), va començar a fer diorames de temes pessebrístics.

El seu estil té un segell personal que el fa reconeixible, sobretot, per l'originalitat del seu plantejament. Els seus diorames no et deixen mai indiferent i sovint aborden temàtiques de caire social. La seva paleta, amb colors vius -normalment- i alegres ha rebut influències del seu entorn artístic més proper i això es fa palès en el resultat.

UN – FOE – PRAE

21. Weltkrippenkongress Euregio Maas-Rhein
Aachen 15.-19. Januar 2020
"Die Krippe verbindet"

Inscripció a partir del 1r de febrer de 2019
via www.euregiokrippen.eu

The Crib unites us
Il Presepe unisce
El Belén nos une
Le Crèche nous réunit
De Kribbe verbindt
El Pessebre ens uneix

*Ens fa molta
il·lusió retrobar-nos!*

Nit del Pessebre

Aquest Nadal vine a veure'ns també... a la nit!!
Junts celebrarem LA NIT DEL PESSEBRE!

La majoria d'exposicions, la nit del 29 de desembre obriran fins a la 1 de la matinada. Hi haurà actuacions musicals, sopars, i moltes sorpreses.

La nit, per ella mateixa, ja és especial. Les coses es veuen diferents, de nit. També en el Pessebre.

Contemplar els diferents muntatges a la matinada ens pot fer reflexionar, tot transportant-nos a una altra dimensió. En definitiva, Nadal, com espai de reflexió en tots els seus aspectes, la Nit del Pessebre segur que en serà un.

***Consulteu l'App per saber quines exposicions hi haurà obertes!**

Descarrega't l'App
"Pessebres.cat"

